

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจากค้นคว้าเอกสาร หนังสือ ตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานทางการเงินกับรายการคงค้างของกิจการ สามารถจำแนก แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกำไร

ส่วนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพกำไร

ส่วนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรายการคงค้าง

ส่วนที่ 4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอัตราส่วนทางการเงิน

ส่วนที่ 5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน และกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน

ส่วนที่ 6 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการบริหารกำไร

อาจจะกล่าวได้ว่าความผันผวนของตลาดทุนวันนี้ ส่วนหนึ่งมาจากการขาดความระมัดระวังทางการเงินและผลการดำเนินงานรวมถึง โอกาสในการเติบโตอย่างไม่มีเหตุผลของนักลงทุนสืบเนื่องจากความไม่มั่นใจในข้อมูลทางการเงินที่กิจการนำเสนอเพราะกำไรของกิจการไม่ได้สะท้อนข้อเท็จจริงเนื่องจากการจัดการกำไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการจัดการกำไรส่งผลในทางลบต่อคุณภาพของกำไร หากแต่มองในมุมกิจการพบว่าผู้บริหารมักต้องการให้กำไรของกิจการเป็นไปตามความคาดหวังของนักลงทุน ดังที่ DeGeorge, Patel and Zeckhauser, 1999 ศึกษาบริษัทในสหรัฐอเมริกาและพบว่าบริษัทจำนวนมากที่รายการผลการดำเนินงานเป็นไปตามความคาดหวังของนักลงทุนหรือสูงกว่าความคาดหวังของนักลงทุน ซึ่งบางครั้งผลตอบแทนของผู้บริหารอาจผูกติดกับตัวเลขในรายงานทางการเงิน เช่น ผลตอบแทนของผู้บริหารขึ้นอยู่กับกำไรในปีนั้นๆ หากเป็นเช่นนี้ก็สามารถพบการจัดการกำไรเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารคือตัวแทนของผู้ถือหุ้นที่ถูกจ้างมาเพื่อบริหารเงินของผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นเจ้าของกิจการที่แท้จริง จากในข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่าการจัดการกำไรนั้นเกี่ยวข้องกับทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการคือ

ทฤษฎีตัวแทน

ทฤษฎีตัวแทนมาจากแนวคิดของ Jensen และ Meckling ซึ่งได้พัฒนาไว้ในปี ค.ศ.1976 โดยมองว่าเจ้าของกิจการไม่สามารถที่จะบริหารกิจการได้เพียงลำพังจึงจำเป็นต้องมีการจ้างผู้บริหารมาช่วยในการบริหารงาน ซึ่งหมายความว่าผู้บริหารและเจ้าของกิจการเป็นคนละบุคคล โดยเรียกเจ้าของกิจการว่าตัวการ (Principal) และเรียกผู้บริหารว่า ตัวแทน (Agent) เพราะมองว่าผู้บริหารเป็นตัวแทนของเจ้าของเงินลงทุนซึ่งก็คือผู้ถือหุ้น โดยผู้ถือหุ้นจะว่าจ้างตัวแทน (ผู้บริหาร) ให้บริหารกิจการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่กิจการซึ่งก็จะนำความมั่งคั่งกลับมาสู่ผู้ถือหุ้นในรูปแบบของเงินปันผลโดยผู้บริหารที่ทำหน้าที่ในการบริหารงานจะได้รับค่าตอบแทนจากผู้ถือหุ้นตามสัญญาจ้างงาน ดังนั้นแล้ว หากว่าผู้บริหารสามารถบริหารงานโดยไม่ยึดเอาผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นมาเป็นของตนเอง หรือไม่เอื้อประโยชน์กับพวกพ้องโดยเบียดบังผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นก็จะไม่ทำให้เกิดปัญหาตัวแทน (Agency Problem) และจากทฤษฎีตัวแทนนี้จึงนำไปสู่การจัดการกำไร เพราะมองว่าการที่ผู้บริหารซึ่งทำหน้าที่บริหารกิจการอาจเลือกใช้นโยบายบัญชีเพื่อให้ผลการดำเนินงานของกิจการเป็นไปตามความคาดหวังของตนเองบางครั้งเพียงเพื่อเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับตนเองถึงความสามารถในการบริหารงาน หรือแม้กระทั่งเพื่อประโยชน์ของตนเองในกรณีที่ผลตอบแทนของผู้บริหารผูกติดกับผลการดำเนินงาน (จิรบุษ สัน โดษ, 2548)

แนวความคิดการกำกับดูแลกิจการที่ดี Good Corporate Governance

การกำกับดูแลกิจการที่ดีตามหลักขององค์การระหว่างประเทศ The Organization for Economic Co-Operation and Development หรือ OECD ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและได้กำหนดหลักการสำหรับการกำกับดูแลกิจการที่ดี 6 ข้อ คือ

1. การสร้างความมั่นใจในการมีกรอบโครงสร้างของการกำกับการดูแลกิจการที่ดีมีประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งเสริมสร้างให้ตลาดทุนมีความโปร่งใส
2. สิทธิของผู้ถือหุ้น เพื่อมุ่งปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมการใช้สิทธิของผู้ถือหุ้น
3. การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกันเพื่อสร้างความมั่นใจว่าผู้ถือหุ้นทุกรายจะได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสมกรณีถูกละเมิดในสิทธิของผู้ถือหุ้น
4. บทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในการกำกับดูแลกิจการเพื่อส่งเสริมและให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าจะ โดยกฎหมายหรือการตกลงร่วมกัน
5. การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจว่ากิจการมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างครบถ้วนตรงต่อเวลา
6. ความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริษัทเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจว่าคณะกรรมการบริษัทมีความรับผิดชอบต่อผลของการปฏิบัติหน้าที่ของตนและต่อผู้อื่น

จากหลักการของ OECD ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับหลักการการกำกับดูแลกิจการที่ดี สำหรับบริษัทจดทะเบียนที่ประกาศโดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งมีข้อกำหนดโดยอาจสรุปได้เป็น 5 หมวดดังนี้

1. สิทธิของผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นมีสิทธิในความเป็นเจ้าของโดยควบคุมผ่านการแต่งตั้งคณะกรรมการให้ทำหน้าที่แทนตน บริษัทจึงควรส่งเสริมให้ผู้ถือหุ้นได้ใช้สิทธิของตน
2. การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน โดยผู้ถือหุ้นทุกรายทั้งที่เป็นผู้บริหารและไม่เป็นผู้บริหารรวมถึงผู้ถือหุ้นต่างชาติควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ผู้ถือหุ้นส่วนน้อยที่ถูกละเมิดสิทธิควรมีโอกาสได้รับการชดเชย
3. บทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย ผู้มีส่วนได้เสียควรได้รับการดูแลจากบริษัทตามสิทธิที่มีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการควรให้มีการส่งเสริมการสร้างความมั่นคง มั่นคงและความยั่งยืนของกิจการ
4. การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส คณะกรรมการควรดูแลให้บริษัทเปิดเผยข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวกับบริษัท ทั้งข้อมูลการเงินและข้อมูลที่มีใช้ข้อมูลทางการเงินอย่างถูกต้อง ครบถ้วน ทันเวลา โปร่งใส ผ่านช่องทางที่เข้าถึงได้ง่ายมีความเท่าเทียมและน่าเชื่อถือ ซึ่งในหมวดนี้ได้เน้นถึงคุณภาพของรายงานทางการเงินซึ่งเป็นเรื่องของผู้ถือหุ้นและบุคคลภายนอกให้ความสำคัญ คณะกรรมการจึงควรมั่นใจว่า ข้อมูลที่แสดงในรายงานทางการเงินมีความถูกต้อง เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปและผ่านการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีที่เป็นอิสระ
5. ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ บทบาทที่สำคัญของคณะกรรมการคือการกำกับดูแลกิจการเพื่อประโยชน์สูงสุดของบริษัท

ไม่ว่าจะเป็นการกำกับดูแลกิจการที่กำหนดหลักการโดย OECD หรือประเทศไทยที่ประกาศโดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยต่างมุ่งหวังที่จะสร้างความมั่นใจให้กับตลาดทุนถึงความมีคุณภาพของกิจการที่เข้าไประดมเม็ดเงินในตลาดทุน ซึ่งความมีคุณภาพของกิจการจะสะท้อนได้จากรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพ ดังนั้นจึงมีการค้นหาวิธีการวัดคุณภาพของงบการเงินผ่านรายการคงค้างซึ่งพบมากในงานวิจัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพกำไร เช่น ณัฐชรินทร์ นพคุณสวัสดิ์ (2552) ศึกษาเรื่องคุณภาพกำไรกับผลตอบแทนของหุ้นซึ่งวัดคุณภาพกำไรจากรายการคงค้างเนื่องจากมองว่ากิจการสามารถตกแต่งกำไรให้สูงหรือต่ำได้จากรายการคงค้างเพราะหากกิจการใดมีรายการคงค้างสูงคุณภาพกำไรก็จะต่ำกว่ากิจการที่มีรายการคงค้างที่ต่ำกว่า โดยการศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาส่วนประกอบของรายการคงค้าง หรือในงานวิจัยของต่างประเทศอย่าง AINajjar, Riahi-Belkaoui (2001) ที่ศึกษาการจัดการกำไรกับโอกาสในการเติบโตของบริษัทในสหรัฐอเมริกาที่ใช้ตัววัดคุณภาพกำไรผ่านรายการคงค้างโดยแยกรายการคงค้าง

ออกเป็นสองประเภทคือรายการคงค้างปกติ (Non-Discretionary Accrual) และรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accrual) และในทำนองเดียวกันกับ Dechum Wang (2005) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพกำไรกับโครงสร้างการเป็นเจ้าของธุรกิจแบบครอบครัวที่ผ่านรายการคงค้าง โดยที่ Dechum Wang (2005) เลือกใช้โมเดลของ Ball and Shivakumar (2005) ซึ่งเหมือนกันกับงานวิจัยของ Chen Elder and Hung (2010) ที่ศึกษาโอกาสแรงจูงใจของผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจควบคุมในกิจการที่มีโอกาสในการลงทุนกับการจัดการกำไร ซึ่งวัดการจัดการกำไรในรูปแบบรายการคงค้างที่ผิดปกติ จากแนวคิดที่ว่าคุณภาพกำไรจะลดลงถ้ารายการคงค้างที่เกิดขึ้นจริงมีค่าต่างจากรายคงค้างที่คาดหวังจากรายการสินทรัพย์เชิงเศรษฐกิจ (จิรบุษ สันโคษ, 2548)

จิรบุษ สันโคษ (2548) ได้กล่าวไว้ว่า แรงจูงใจที่นำไปสู่การจัดการกำไรหรือแรงจูงใจที่ทำให้ผู้บริหารมีการจัดการกำไร อาจเนื่องมาจาก

1. กิจการมีนโยบายการให้โบนัส โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานหรือกำไรสุทธิทางการบัญชีจึงเป็นเหตุให้ผู้บริหารของกิจการพยายามโอนกำไรสุทธิในอนาคตมายังในงวดปัจจุบันด้วยวิธีการควบคุมรายการคงค้างหรือการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชี
2. ผู้บริหารของกิจการที่ใกล้ที่จะละเมิดข้อตกลงกับเจ้าหนี้จะพยายามโอนกำไรสุทธิในอนาคตมายังในงวดปัจจุบัน
3. ผู้บริหารของกิจการขนาดใหญ่หรือบริษัทที่กำลังขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลจะพยายามโอนกำไรสุทธิในงวดปัจจุบันไปยังกำไรในงวดอนาคต
4. ผู้บริหารของกิจการจะพยายามโอนกำไรสุทธิในงวดบัญชีปัจจุบันไปยังงวดบัญชีอนาคตแทน โดยการเปลี่ยนแปลงนโยบายบัญชี เช่น เปลี่ยนแปลงนโยบายการตีราคาสินค้าคงเหลือ เป็นต้น
5. ผู้บริหารของกิจการที่กำลังจะเกษียณอายุจะพยายามโอนกำไรสุทธิในงวดอนาคตเข้ามาในงวดปัจจุบันหรือในกรณีที่บริษัทมีผลการดำเนินงานแย่ใกล้ล้มละลาย ผู้บริหารของกิจการจะพยายามโอนกำไรสุทธิในงวดอนาคตเข้ามาในงวดบัญชีปัจจุบันไปยังงวดบัญชีอนาคตแทน เพื่อให้ผลการดำเนินงานอนาคตที่ตนบริหารได้ในระยะเวลาหนึ่งดีกว่างวดที่ตนเพิ่งเข้ารับตำแหน่ง
6. ผู้บริหารของกิจการจะพยายามโอนกำไรสุทธิในงวดอนาคตเข้ามาในงวดบัญชีปัจจุบันเพื่อเพิ่มมูลค่าหุ้นที่กำลังออกจำหน่ายในตลาดหลักทรัพย์
7. ผู้บริหารจะพยายามบริหารกำไรให้ดูว่า ผลการดำเนินงานของบริษัทสูงขึ้นมาโดยตลอดมีเสถียรภาพ

จากแรงจูงใจดังกล่าว ทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกำไรซึ่งมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการจัดการกำไรไว้ต่างกัน Schroeder (1995) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการกำไรไว้ว่า เป็นความพยายามอย่างแรงกล้าของผู้บริหารในอันที่จะเพิ่มกำไรในระยะสั้น เชื่อกันว่าการบริหารจัดการกำไรในความหมายของ Schroeder จึงมีตั้งแต่

1. การที่ผู้บริหารชะลอการการตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตและ/หรือการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนออกไปโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยืดหยุ่นกำไร
2. การที่ผู้บริหารรับนโยบายบัญชีมาใช้เพื่อให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ของกิจการที่ใช้อยู่
3. การที่ผู้บริหารรับมาตรฐานการบัญชีมาใช้ใหม่มาใช้ก่อนวันเริ่มมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ เช่น ในช่วงที่ผ่านมามีหลายกิจการในประเทศไทยมีการนำเอามาตรฐานการบัญชีสำหรับภาษีเงินได้รอกการตัดบัญชี (Deferred Tax) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศมาใช้กันอย่างแพร่หลาย ทั้งๆที่มาตรฐานการบัญชีดังกล่าวยังไม่ได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการในประเทศไทย แต่เนื่องจากการถือปฏิบัติตามมาตรฐานดังกล่าวช่วยให้หลายกิจการแสดงผลการดำเนินงานที่ดูดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีเข้าหนี้ภาษีเงินได้ (Liability Method) ที่เคยใช้อยู่ อีกทั้งในกรณีของสถาบันการเงินปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ภาษีเงินได้รอกตัดบัญชีเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าความเสี่ยงเท่ากับศูนย์ทำให้กิจการได้รับประโยชน์ในการคำนวณเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง กิจการบางแห่งจึงไม่รอที่จะรับเอามาตรฐานการบัญชีดังกล่าวมาใช้อย่างเป็นทางการ

Ayres (1994) กล่าวว่าการบริหารจัดการกำไร หมายถึง การจัดโครงสร้างรายการกำไรหรือการจัดโครงสร้างการตัดสินใจที่เกี่ยวกับการผลิตและ/หรือการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนเสียใหม่ด้วยความจงใจที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อกำไรตามที่ผู้บริหารต้องการ ซึ่ง Ayres มองว่าการบริหารจัดการกำไรไม่เพียงแต่จะรวมถึงพฤติกรรมเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความพยายามใดๆ ของผู้บริหารในอันที่จะปรับเปลี่ยนกำไรเสียใหม่ ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวไม่น่าเกิดขึ้นหากผู้บริหารไม่หวั่นวิตกกังวลจนเกินไปถึงสิ่งบ่งชี้จากการรายงานทางการเงิน (Financial reporting Implications) ที่จะตามมาจากการตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ ตัวอย่างเช่น เมื่อได้ทำการทบทวนตัวเลขประมาณการรายได้แล้ว หากผู้บริหารตัดสินใจที่จะไม่ทำการรณรงค์การโฆษณาเนื่องจากเชื่อว่าการรณรงค์จะไม่คุ้มค่างับต้นทุนที่ต้องเสียไป การตัดสินใจเช่นนี้จะไม่ถือว่าเป็นเรื่องของการบริหารจัดการกำไร แต่จะถือว่าเป็นการตัดสินใจที่ชอบด้วยเหตุผล ในทางตรงกันข้ามหากกิจการมีเงินทุนเพียงพอที่จะรณรงค์การโฆษณาและเชื่อว่าการรณรงค์นั้นจะก่อให้เกิดความคุ้มค่าในแง่ต้นทุนแต่กลับตัดสินใจที่จะไม่ทำการรณรงค์เพราะเกรงว่าจะทำให้กำไรลดลง การตัดสินใจเช่นนี้ถือว่าเข้าข่ายของการบริหารจัดการกำไร (จิรบุษ สัน โดษ, 2548)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพกำไร

พัชรสุดา ปัญญาชั้นสกุลสุข (2551) ผู้วิเคราะห์บางคนมองว่าคุณภาพกำไรอาจวัดจากความเสถียรภาพโดยรวมของกำไรที่เกิดขึ้นนั่นคือ กำไรที่มีคุณภาพจะสะท้อนให้เห็นในแง่ของกำไรที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานในขณะที่ผู้วิเคราะห์บางคนมองว่าคุณภาพกำไรในแง่ของความสัมพันธ์กับผลตอบแทนของตลาดไปในทางเดียวกันมากขึ้นเท่าไร กำไรยังมีคุณภาพมากขึ้นเท่านั้น แนวคิดคุณภาพกำไรจึงไม่ใช่แนวคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้ อันที่จริงแล้วแนวคิดนี้มีพัฒนาการมาจากแนวคิดการวิเคราะห์ขั้นพื้นฐานเพื่อค้นหาว่าหลักทรัพย์ใดเป็นหลักทรัพย์ที่มีค่าสูงหรือต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริง (Intrinsic Value) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาในราวๆ ช่วงปี ค.ศ. 1930 มูลค่าที่แท้จริงของหลักทรัพย์ตามแนวคิดนี้สามารถตรวจสอบยืนยันได้จากการวิเคราะห์งบการเงินของกิจการอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อค้นหาสารสนเทศที่จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าหลักทรัพย์ของกิจการควรจะซื้อขายกันในราคาสูงหรือต่ำกว่ามูลค่าตลาดในขณะนั้น แนวคิดนี้จึงแฝงไว้ด้วยปรัชญาที่คาดว่าตลาดทุนเป็นตลาดที่มีประสิทธิภาพและราคาของหลักทรัพย์ของกิจการก็จะเคลื่อนไหวเข้าสู่มูลค่าที่แท้จริงไปอย่างช้าๆ ในที่สุด มักมีผู้ตั้งคำถามว่าทำไมคุณภาพกำไรจึงเป็นเรื่องสลักสำคัญ คำตอบคือ ผู้ลงทุนจะมองว่ากิจการที่มีคุณภาพกำไรสูงย่อมมีความเสี่ยงน้อยกว่ากิจการที่มีคุณภาพกำไรต่ำ เนื่องจากกิจกรรมเหล่านั้นจะจัดทำตัวเลขกำไร โดยใช้นโยบายที่ยืดหลักความระมัดระวังไว้ก่อนกล่าวคือยิ่งอัตราส่วนราคาหุ้นต่ากำไรสูงขึ้นเท่าไร ก็ยังเป็นการสะท้อนว่ากิจการมีความเสี่ยงต่ำในสายตาของผู้ลงทุนและแสดงกำไรที่มีต่ำกว่าความเป็นจริง

คุณภาพกำไรยังหมายถึง ความสามารถของตัวเลขกำไรในอดีตในการที่จะพยากรณ์ความสามารถในการทำกำไรในอนาคต การให้คำนิยามคุณภาพกำไรในลักษณะนี้ค่อนข้างจะเปิดโอกาสให้โต้แย้งได้ เพราะในบางครั้งความสารถในการพยากรณ์ความสามารถในการทำกำไรในอนาคต อาจเป็นผลมาจากการตกแต่งตัวเลขทางบัญชี ซึ่งกลายเป็นสิ่งที่ทำให้กำไรคือคุณภาพลงไปได้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรายการคงค้าง

รายการคงค้าง หมายถึง ผลจากการบันทึกรายได้หรือค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามเกณฑ์คงค้าง ซึ่งกิจการต้องบันทึกเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่ยอมรับโดยทั่วไป ถึงแม้จะยังไม่ได้รับเงินสดเข้ามาหรือจ่ายออกไปก็ตาม ซึ่งจะกระทบต่อกระแสเงินสดของกิจการในอนาคต สามารถคำนวณได้จากสมการ ดังนี้

รายการคงค้าง	=	กำไรสุทธิ - กระแสเงินสดจากการกิจกรรมดำเนินงาน
--------------	---	---

ดังนั้น กิจการจึงสามารถตกแต่งกำไรให้ดูสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง ผ่านทางระบบรายการคงค้าง เช่น ถ้าต้องการให้กำไรสูงขึ้น กิจการจะบันทึกบัญชีรายได้ล่วงหน้าเพิ่มขึ้นและชะลอการรับรู้ค่าใช้จ่าย ซึ่งทำให้กำไรในปัจจุบันเพิ่มขึ้น แต่กำไรในอนาคตลดลง

รายการคงค้างสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. แบ่งตามช่วงระยะเวลา แบ่งออกเป็น

- รายการคงค้างระยะสั้น (Current Accruals) คือ การแก้ไขในส่วนของสินทรัพย์หมุนเวียนและหนี้สินหมุนเวียน เช่น การรับรู้รายได้รับล่วงหน้า หรือการชะลอการรับรู้ค่าใช้จ่าย
- รายการคงค้างระยะยาว (Non – Current Accruals) เกี่ยวข้องกับการแก้ไขในส่วนสินทรัพย์สุทธิตระยะยาว เช่น การชะลอตัดค่าเสื่อมราคา

2. แบ่งตามการควบคุมของฝ่ายบริหาร แบ่งออกเป็น

- รายการคงค้างจากฝ่ายบริหาร (Discretionary Accruals) คือ การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร เช่น ค่าตอบแทนพิเศษแก่กรรมการ โบนัสพิเศษแก่กรรมการ เป็นต้น
- รายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจ (Non – Discretionary Accruals) คือ การเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินธุรกิจ เช่น ยอดขาย เป็นต้น (พัชรสุดา ปัญญาชื่นสกุลสุข)

แม่บทการบัญชี

แม่บทการบัญชีไม่ถือเป็นมาตรฐานการบัญชีแต่เป็นกรอบหรือแนวคิดขั้นพื้นฐานในการจัดทำและนำเสนองบการเงินตลอดจนการกำหนดมาตรฐานการบัญชีมาปฏิบัติ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับเรื่องที่ยังไม่มีมาตรฐานการบัญชีรองรับ เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินทุกฝ่ายมีความเข้าใจและนำไปปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน แม่บทการบัญชี เกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของงบการเงิน

งบการเงินจัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินผลการดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของกิจการ ซึ่งแสดงไว้ในงบดุล งบกำไรขาดทุน และ งบกระแสเงินสด ตามลำดับ รวมถึง หมายเหตุประกอบงบการเงิน รายละเอียดประกอบข้อมูลอื่นๆ ซึ่งระบุไว้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของงบการเงิน โดยฝ่ายบริหารของกิจการมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำและนำเสนองบการเงินของกิจการ

ข้อมูลในงบการเงินต้องมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจของผู้ใช้งบการเงินทุกประเภท กล่าวคือ ข้อมูลที่นำเสนอต้องมีลักษณะร่วมซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการ ทั่วไป

ของผู้ใช้งบการเงินได้ทุกกลุ่ม แม้บทการบัญชีมิได้เน้นถึงความสำคัญของผู้ใช้งบการเงิน กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะแต่โดยนัยแล้วให้ถือความต้องการของผู้ลงทุนเป็นเกณฑ์ อย่างไรก็ตามงบการเงินไม่อาจให้ข้อมูลทุกประเภทที่ผู้ใช้งบการเงินต้องการได้ เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่แสดงถึงผลกระทบทางการเงินจากเหตุการณ์ในอดีต โดยที่งบการเงินไม่จำเป็นต้องแสดงข้อมูลที่มีใช้ข้อมูลทางการเงิน

แม้บทการบัญชีเน้นว่าแม้ข้อมูลในงบการเงินจะเป็นข้อมูลในอดีตแต่สามารถช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินในการประกอบและคาดการณ์ในอนาคตเพื่อใช้ตัดสินใจทางเศรษฐกิจได้

การตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจของผู้ใช้งบการเงินนั้นรวมถึงการประเมินผลการบริหารงานความสามารถในการทำกำไร และการก่อกระแสเงินสดของกิจการ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในกรณีหนึ่ง เช่น การตัดสินใจโยกย้ายหรือเปลี่ยนผู้บริหารการขายหรือถือเงินลงทุนในกิจการต่อ การอนุมัติวงสินเชื่อ การดำเนินงานต่อเนื่องของกิจการ และการกำกับดูแลของหน่วยงานราชการ เป็นต้น เพื่อให้การจัดทำงบการเงินบรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น แม้บทการบัญชีได้กำหนดข้อสมมติไว้ 2 ข้อคือ

- เกณฑ์คงค้าง

การบันทึกรายการทางบัญชีจะบันทึกก็ต่อเมื่อรายการนั้นได้เกิดขึ้นแล้วไม่ใช่บันทึกเมื่อมีการรับ หรือจ่ายเงินสด หรือรายการเทียบเท่าเงินสด โดยบันทึกถูกต้องตรงตามงวดบัญชีที่เกี่ยวข้อง

- การดำเนินงานต่อเนื่อง

งบการเงินจัดทำขึ้นภายใต้ข้อสมมติที่ว่ากิจการจะดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และดำเนินอยู่ต่อไปในอนาคตโดยไม่มีเจตนาหรือความจำเป็นที่จะเลิกกิจการหรือลดขนาดของการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญ

2. ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน

งบการเงินจะมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ก็ต่อเมื่องบการเงินนั้นมีลักษณะเชิงคุณภาพตามที่แม้บทการบัญชีกำหนดไว้ดังนี้

- ความเข้าใจได้

ข้อมูลในงบการเงินต้องสามารถเข้าใจได้ในทันทีที่ผู้ใช้งบการเงินใช้ข้อมูลดังกล่าวภายใต้ข้อสมมติฐานที่ว่าผู้ใช้งบการเงินมีความรู้ตามควรเกี่ยวกับธุรกิจกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจและการบัญชี รวมทั้งมีความตั้งใจตามควรที่จะศึกษาข้อมูลดังกล่าว

- ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

ข้อมูลจะมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจของผู้ใช้ทางการเงินได้นั้นต้องเป็นข้อมูลที่ช่วยให้ผู้ใช้ทางการเงินสามารถประเมินเหตุการณ์ในอดีตปัจจุบันและอนาคตรวมทั้งช่วยยืนยัน หรือชี้ข้อผิดพลาดของผลการประเมินที่ผ่านมาของผู้ใช้ทางการเงินได้ อย่างไรก็ตามผู้ใช้ทางการเงินควรคำนึงถึงความมีนัยสำคัญ เมื่อการละเว้นที่จะแสดงข้อมูลนั้นหรือการแสดงข้อมูลนั้นอย่างผิดพลาด ทำให้ผู้ใช้ทางการเงินตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจผิดพลาด หรือตัดสินใจแตกต่างไปจากที่ควรจะเป็น หากผู้ใช้ทางการเงินได้ทราบข้อมูลนั้น

- ความเชื่อถือได้

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต้องเชื่อถือได้โดยเป็นข้อมูลที่ปราศจากความผิดพลาดที่มีนัยสำคัญและความลำเอียงซึ่งประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. การเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม หมายถึง ข้อมูลควรแสดงตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนั้นคือเป็นข้อมูลที่เข้าเกณฑ์การรับรู้รายการ ณ วันที่เสนอรายงาน

2. เนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ หมายถึง ข้อมูลต้องบันทึกและแสดงตามเนื้อหาและความเป็นจริงเชิงเศรษฐกิจไม่ใช่ตามรูปแบบทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว

3. ความเป็นกลาง หมายถึง ข้อมูลที่แสดงต้องมีความเป็นกลางหรือปราศจากความลำเอียงโดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะชี้นำผู้ใช้ทางการเงิน

4. ความระมัดระวัง หมายถึง การใช้ดุลพินิจที่จำเป็นในการประมาณการภายใต้ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้งบการเงินมีความน่าเชื่อถือ

5. ความครบถ้วน หมายถึง ข้อมูลในงบการเงินต้องมีความครบถ้วน โดยพิจารณาความมีนัยสำคัญและต้นทุนในการจัดทำ หมายถึง เพื่อมิให้มีความผิดพลาดหรือทำให้งบการเงินเข้าใจผิด

- การเปรียบเทียบกันได้

ผู้ใช้ทางการเงินต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินในรอบระยะเวลาต่างกันของกิจการเดียวกันและงบการเงินในรอบระยะเวลาเดียวกันของกิจการแต่ละกิจการได้ แต่มิได้หมายความว่าข้อมูลต้องอยู่ในรูปแบบเดียวกันตลอดไป และไม่สามารถยกเป็นข้ออ้างที่จะไม่นำมาตรฐานการบัญชีที่เหมาะสมกว่ามาถือปฏิบัติเพื่อให้ข้อมูลสามารถเปรียบเทียบกันได้ การเปรียบเทียบกันได้ของข้อมูลช่วยให้ผู้ใช้ทางการเงินสามารถคาดคะเนถึงแนวโน้มของฐานะการเงิน และผลการดำเนินงานของกิจการนั้น รวมทั้งเปรียบเทียบแนวโน้มกับกิจการอื่นก่อนที่จะตัดสินใจลงทุน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอัตราส่วนทางการเงิน

อัตราส่วนทางการเงิน คือ การนำรายการต่างๆ ในงบการเงินทั้งงบดุล งบกำไรขาดทุน และงบกระแสเงินสดตั้งแต่ 2 รายการขึ้นไปมาเปรียบเทียบกัน เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ของธุรกิจที่เป็นอยู่ อันจะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางการเงินสำหรับบุคคลแต่ละฝ่ายยิ่งขึ้น และในการพิจารณาอัตราส่วนทางการเงินอาจนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ต่างๆ เช่น ค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรม หรืออัตราส่วนทางการเงินของธุรกิจอื่นๆ หรือพิจารณาจากแนวโน้มที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันก็ได้

ประเภทของอัตราส่วนทางการเงิน

1. อัตราส่วนวิเคราะห์ความคล่องตัวทางการเงิน
2. อัตราส่วนวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการใช้สินทรัพย์
3. อัตราส่วนวิเคราะห์ความสามารถในการก่อหนี้
4. อัตราส่วนวิเคราะห์ความสามารถในการหากำไร หรือวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการบริหารงานของฝ่ายบริหาร

สาเหตุของการจัดแบ่งกลุ่มอัตราส่วนทางการเงิน

เหตุที่มีการจัดแบ่งกลุ่มอัตราส่วนทางการเงินมี 2 ประการ

ประการแรก ถ้าดูผิวเผินการวิเคราะห์ด้วยอัตราส่วนทางการเงินเป็นเรื่องง่าย แต่ความจริงแล้วการใช้อัตราส่วนทางการเงินเป็นเรื่องที่ยาก และอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อผลการวิเคราะห์ก็เป็นได้ ทั้งนี้เป็นเพราะ ไม่มีอัตราส่วนทางการเงินเพียงอัตราใดอัตราเดียวที่มีข้อมูลพอที่จะกำหนดภาวะทางการเงินและผลการปฏิบัติงานของธุรกิจนั้นได้ แต่ต้องใช้อัตราส่วนทางการเงินเป็นกลุ่มวิเคราะห์ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในสิ่งนั้นและบ่อยครั้งที่ต้องอาศัยอัตราส่วนทางการเงินในกลุ่มอื่นเข้าเสริม การแบ่งกลุ่มก็เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้วิเคราะห์ในเวลาใช้ และวิเคราะห์ได้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ

ประการที่ 2 อัตราส่วนทางการเงินแต่ละกลุ่มเหมาะที่จะใช้กับบุคคลเฉพาะกลุ่มแต่ละกลุ่มต่างก็มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการใช้แตกต่างกันไป ตัวอย่าง เช่น ถ้าผู้วิเคราะห์เป็นนายธนาคารและต้องการทราบว่า ธนาคารควรให้เครดิตแก่บริษัทที่จะขอกู้เงินระยะสั้นหรือไม่ ในขั้นแรกเขาอาจมุ่งสนใจในทรัพย์สินที่เปลี่ยนสภาพเป็นเงินสดได้ง่าย ว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงใดเพื่อดูความคล่องตัว (Liquidity) ทางการเงินของบริษัท ขึ้นต่อไปก็จะวิเคราะห์โดยใช้อัตราส่วนต่างๆ ที่สามารถวัดความคล่องตัวของบริษัทในการชำระระยะสั้น ในทางตรงข้ามถ้าบริษัทขอกู้เงินระยะยาว ธนาคารก็จะมุ่งความสนใจไปที่ความสามารถในการก่อหนี้ ความสามารถในการหากำไร

และประสิทธิภาพในการดำเนินงานของบริษัทมากกว่าความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้น ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า มูลค่าของสินทรัพย์ของบริษัทจะลดลงตลอดเวลา ถ้าการดำเนินงานของบริษัทประสบผลขาดทุน ด้วยเหตุนี้ฐานะการเงินอันมั่นคงในปัจจุบันจึงไม่ได้เป็นหลักประกันว่า ผู้กู้จะมีเงินเพียงพอที่จะชำระดอกเบี้ยและเงินต้นที่จะถึงกำหนดในอนาคตได้ (พรรณนิภา ครุวรรณพัฒน์, 2548)

อัตราส่วนทางการเงิน

อัตราส่วนทางการเงิน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทหลัก ตามการแสดงลักษณะทางเศรษฐกิจที่สำคัญของข้อมูลอัตราส่วนทางการเงินดังนี้

การวิเคราะห์อัตราส่วนสภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity Ratios) อัตราส่วนคล่องตัวเป็นอัตราส่วนวัดความสามารถในการจ่ายภาระผูกพันทางการเงินระยะสั้นเมื่อครบกำหนด อัตราส่วนสภาพคล่องภายในที่นิยมใช้กัน โดยทั่วไปมีดังนี้

1. อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (Current Ratio) เป็นอัตราส่วนที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์มากที่สุด โดยเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสินทรัพย์หมุนเวียนและหนี้สินหมุนเวียน แสดงสมการได้ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน} = \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

2. อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนเร็ว (Quick Ratio) โดยที่เป็นอัตราส่วนที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์สภาพคล่องแทนการใช้อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน เนื่องจากสินทรัพย์หมุนเวียนบางประเภทเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีสภาพคล่องจึงไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในการชำระหนี้สินระยะสั้นได้ เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูง และหนี้สินหมุนเวียน แสดงสมการได้ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนเร็ว} = \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียนเร็ว}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

$$*\text{สินทรัพย์หมุนเวียนเร็ว} = \text{เงินสด} + \text{รายการเทียบเท่าเงินสด} + \text{ลูกหนี้}$$

3. อัตราส่วนเงินสด (Cash Ratio) เป็นอัตราส่วนที่มีความระมัดระวังมากที่สุดที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาพคล่องของกิจการ โดยเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเงินสดและหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาดและหนี้สินหมุนเวียน แสดงสมการได้ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนเงินสด} = \frac{\text{เงินสด} + \text{หลักทรัพย์ในความต้องการของตลาด}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

4. อัตราส่วนหมุนเวียนต่อสินทรัพย์รวม (Working Capital to Total Assets) ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่แสดงให้เห็นว่าสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องจริงๆ คือ สินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องที่หักภาระหนี้สินระยะสั้นออกแล้ว เป็นสัดส่วนเท่าใดกับสินทรัพย์รวม

$$\text{อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนต่อสินทรัพย์รวม} = \frac{\text{เงินทุนหมุนเวียน}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน (Operating Performance)

อัตราส่วนผลการดำเนินงาน (Operating Performance Ratio) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ อัตราส่วนประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความสามารถในการบริหารสินทรัพย์และเงินทุนของผู้บริหาร โดยวัดจากจำนวนเงินที่สามารถสร้างได้จากการนำสินทรัพย์และเงินทุนนั้นไปใช้ประโยชน์ และ อัตราส่วนความสามารถในการทำกำไรจากการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ผลกำไรในรูปของร้อยละของยอดขายและร้อยละของสินทรัพย์และเงินทุนที่นำไปใช้ประโยชน์

อัตราส่วนการวัดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Efficiency Ratios) ซึ่งเป็นอัตราส่วนประสิทธิภาพการใช้ไปของสินทรัพย์ในการก่อให้เกิดรายได้หรือผลตอบแทนของกิจการ ซึ่งประกอบด้วย

1. อัตราส่วนหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม (Total Asset Turnover) เป็นอัตราส่วนที่ใช้วิเคราะห์ประสิทธิภาพในการนำสินทรัพย์รวมที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ แสดงสมการได้ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม} = \frac{\text{ยอดขาย}}{\text{สินทรัพย์รวมสุทธิถัวเฉลี่ย}}$$

2. อัตราหมุนเวียนของลูกหนี้การค้า (Receivables Turnover) เป็นการวิเคราะห์คุณภาพหรือสภาพคล่องของลูกหนี้การค้าโดยการคำนวณความถี่ของการหมุนเวียนของลูกหนี้การค้า โดยอาจแสดงในรูปของจำนวนวัน โดยเฉลี่ยที่สามารถเรียกเก็บหนี้จากลูกค้าได้ ถ้าหากกิจการสามารถเก็บเงินลูกหนี้การค้าได้เร็วกิจการจะสามารถนำเงินไปจ่ายชำระหนี้ระยะสั้นได้เร็วขึ้นเช่นกัน แสดงสมการได้ ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนหมุนเวียนของลูกหนี้การค้า} = \frac{\text{ยอดขาย}}{\text{ลูกหนี้การค้าถัวเฉลี่ย}}$$

3. อัตราหมุนเวียนของสินค้าคงเหลือ (Inventory Turnover) โดยใช้สำหรับเป็นการวิเคราะห์สภาพคล่องของสินค้าคงเหลือ โดยอาจแสดงในรูปของจำนวนวัน โดยเฉลี่ยที่สามารถขายสินค้าออกไปได้ โดยคำนวณเปรียบเทียบกับยอดขายหรือต้นทุนขาย แต่ปกติแล้วจะคำนวณโดยเทียบกับต้นทุนขายเนื่องจากยังไม่ได้มีการรวมส่วนของกำไรที่ต้องการ แสดงสมการได้ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนหมุนเวียนของสินค้าคงเหลือ} = \frac{\text{ต้นทุนขาย}}{\text{สินค้าคงเหลือถัวเฉลี่ย}}$$

4. อัตราหมุนเวียนของเจ้าหนี้การค้า (Payables Turnover) เป็นการวิเคราะห์สภาพคล่องที่มีประโยชน์อย่างหนึ่ง โดยเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์อัตราส่วนส่วนหมุนเวียนของลูกหนี้ อัตราส่วนหมุนเวียนของสินค้าคงเหลือ และอัตราหมุนเวียนของเจ้าหนี้การค้ามาวิเคราะห์ร่วมกัน เนื่องจากเงินสดของกิจการจะถูกใช้ไปในการซื้อสินค้าคงเหลือมาเก็บไว้แต่ยังไม่สามารถขายออกไปได้และการขายสินค้ายังไม่สามารถเรียกเก็บหนี้ได้ แต่กิจการมีภาระต้องจ่ายชำระหนี้ค่าสินค้าที่ซื้อมาจากเจ้าหนี้การค้า สามารถแสดงสมการได้ดังนี้

$$\text{อัตราหมุนเวียนของเจ้าหนี้การค้า} = \frac{\text{ต้นทุนขาย}}{\text{เจ้าหนี้การค้า}}$$

อัตราส่วนวัดความสามารถในการทำกำไร (Profittability Ratios)

อัตราส่วนวัดความสามารถในการทำกำไร (Profittability Ratios) โดยเป็นอัตราส่วนทางการเงินที่เป็นการวัดผลการดำเนินงานและความสามารถในการดำเนินงานของผู้บริหารของกิจการ ซึ่งมีผลต่อเนื่องไปถึงผลตอบแทนของผู้ถือหุ้น สภาพคล่องและกระแสเงินสด ซึ่งเป็นนัยสำคัญต่อความอยู่รอดของกิจการ ประกอบด้วย

1. อัตรากำไรขั้นต้น (Gross Profit Margin) กำไรขั้นต้น เท่ากับ รายได้จากการขายหักด้วยต้นทุนขาย อัตราส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างต้นทุนของกิจการอัตรากำไรขั้นต้นแสดงสมการได้ดังนี้

$$\text{อัตรากำไรขั้นต้น} = \frac{\text{กำไรขั้นต้น}}{\text{ยอดขาย}}$$

2. อัตราส่วนกำไรสุทธิ (Net Profit Margin) ใช้รับการวิเคราะห์กำไรสุทธิ (กำไรจากการดำเนินงานหลังภาษี) เทียบกับยอดขายสุทธิ สามารถแสดงสมการได้ ดังนี้

$$\text{อัตรากำไรสุทธิ} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{ยอดขาย}}$$

3. อัตราส่วนกำไรจากการดำเนินงาน (Operating Profit Margin) กำไรจากการดำเนินงาน เท่ากับกำไรขั้นต้นหักด้วยค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร ซึ่งหมายถึง กำไรจากการดำเนินงานก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี (Earnings Before Interests and Tax – EBIT) โดยอัตราส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจ อัตรากำไรจากการดำเนินงานแสดงสมการได้ ดังนี้

$$\text{อัตรากำไรจากการดำเนินงาน} = \frac{\text{กำไรจากการดำเนินงานก่อนดอกเบี้ยและภาษี}}{\text{ยอดขาย}}$$

4. อัตรากำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวม (Return on Assets: ROA) เป็นอัตราส่วนเพื่อวัดความสามารถของกิจการในการสร้างผลการดำเนินงานจากการลงทุนว่าเป็นอัตราร้อยละเท่าใดสินทรัพย์ของกิจการ อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวมแสดงสมการได้ ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวม} = \frac{\text{กำไรสุทธิ+ดอกเบี้ยจ่าย}}{\text{สินทรัพย์รวมถัวเฉลี่ย}}$$

5. อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Common Equity: ROE) เป็นการวิเคราะห์ที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้ถือหุ้นของกิจการ เนื่องจากการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างผลตอบแทนคืนให้กับผู้ลงทุนประเภทอื่น ในกรณีที่ส่วนของผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ อัตรากำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้นแสดงสมการได้ ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้นถัวเฉลี่ย}}$$

การวิเคราะห์อัตราส่วนความเสี่ยงทางการเงิน (Solvency Ratios)

การวิเคราะห์อัตราส่วนความเสี่ยงทางการเงิน (Solvency Ratios) เป็นอัตราส่วนเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างเงินทุน หรือแหล่งเงินทุนของกิจการและยังแสดงถึงความสามารถของกิจการในการชำระหนี้และภาระผูกพันในระยะยาว

1. อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Total Liabilities to Equity) ซึ่งเป็นอัตราส่วนเพื่อแสดงถึงเงินทุนที่กิจการหามาเพื่อใช้ในกิจการมีแหล่งเงินทุนจากการก่อหนี้ภายนอกและจากผู้ถือหุ้นเป็นอัตราส่วนเท่าใด อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นแสดงสมการได้ ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น} = \frac{\text{หนี้สินรวม}}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้นรวม}}$$

2. อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (Total Liabilities to Total Assets) เป็นอัตราส่วนที่แสดงถึง เงินทุนที่กิจการนำไปใช้ในสินทรัพย์ทั้งหมด ได้มาจากแหล่งเงินทุนจากการก่อหนี้ถ้าเป็นไปในอัตราส่วนที่มากแสดงว่ากิจการมีความสามารถในการก่อหนี้สูงแสดงสมการได้ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม} = \frac{\text{หนี้สินรวม}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

3. อัตราส่วนกำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษีต่อดอกเบี้ยจ่าย (Time Interest Earned) อัตราส่วนนี้เป็นอัตราส่วนที่แสดงถึงการบริหารหนี้สินและภาระด้านดอกเบี้ยจ่ายของกิจการ

$$\text{อัตราส่วนกำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษีต่อดอกเบี้ยจ่าย} = \frac{\text{กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี}}{\text{ดอกเบี้ยจ่าย}}$$

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน

กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนและกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน

กิจการต้องแสดงกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน โดย

1. วิธีทางตรง ซึ่งแสดงเงินสดรับและเงินสดจ่ายตามลักษณะของรายการหลักที่สำคัญ สภาวิชาชีพบัญชีได้ระบุว่า กิจการควรแสดงกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนิน โดยใช้วิธีทางตรง เนื่องจากเป็นวิธีที่จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการประมาณการกระแสเงินสดในอนาคต ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะไม่ได้รับถ้าใช้วิธีทางอ้อม ภายใต้วิธีทางตรง ข้อมูลของรายการหลักต่างๆ ของเงินสดรับและเงินสดจ่ายอาจจะทราบได้จาก

1.1 การบันทึกบัญชีของกิจการ หรือ

1.2 โดยการปรับปรุงรายการขาย ต้นทุนขาย และรายการอื่นในงบกำไรขาดทุนเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงในสินค้างเหลือ ลูกหนี้และเจ้าหนี้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชี รายการที่ไม่กระทบเงินสด และรายการอื่นที่ซึ่งกระทบเงินสดอันเกิดจากกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน หรือกิจกรรมจัดหาเงิน

2. วิธีทางอ้อม ซึ่งแสดงยอดกำไรขาดทุนสุทธิปรับปรุงด้วยผลกระทบของรายการที่ไม่เกี่ยวกับเงินสด และรายการค้างรับ ค้างจ่ายของเงินสดรับและเงินสดจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในอดีตหรือในอนาคต และรายการของรายได้หรือค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับกระแสเงินสดจากการลงทุนหรือจัดหาเงิน

ภายใต้วิธีทางอ้อม กระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานหาได้จากการปรับปรุงกำไรหรือขาดทุนสุทธิด้วยผลที่เกิดจาก

- 1.1 การเปลี่ยนแปลงในสินค้างเหลือ ลูกหนี้และเจ้าหนี้ที่เกิดจากการดำเนินงานที่เกิดขึ้นระหว่างรอบระยะเวลาบัญชี
- 1.2 รายการอื่นที่ไม่กระทบเงินสด เช่น ค่าเสื่อมราคา ประมาณการหนี้สิน ภาษีหรือตัดบัญชี ผลกำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงค่าเงินตราต่างประเทศ ค่าไรยังไม่ได้รับจากบริษัทที่เกี่ยวข้องกัน และส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย
- 1.3 รายการอื่นทั้งหมด ซึ่งกระทบเงินสดอันเกิดจากกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนหรือกิจกรรมจัดหาเงิน

การแสดงกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงิน

กิจการต้องแสดงเงินสดรับและเงินสดจ่ายแยกตามลักษณะรายการที่สำคัญต่างๆ ที่เกิดจากกิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงิน

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาของ พรรณนิภา ครุวรรณพัฒน์ (2548) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างกับกำไรและผลตอบแทนของหุ้นในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างกับกำไรในอนาคต และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างกับผลตอบแทนของหุ้นในอนาคต พบว่ากำไรรายการคงค้างมีความสัมพันธ์กับกำไรในอนาคต ในช่วงเวลาที่ 1, 2, 3 และ 4 แต่รายการคงค้างและองค์ประกอบของรายการคงค้างไม่มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนของหุ้นในอนาคตทั้ง 4 ช่วงเวลาที่ทำการศึกษา

พัชรสุดา ปัญญาชื่นสกุลสุข (2551) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายการคงค้างและกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานในการอธิบายราคาหลักทรัพย์: กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่า กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานมีความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ารายการคงค้าง และกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานมีความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ารายการคงค้างทางบัญชี

จากการศึกษาตัวแปร โดยใช้ปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานมีความสามารถส่วนเพิ่มในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ารายการคงค้าง เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาพบว่า ผลขาดทุนจากการดำเนินงานหลักมากที่สุด กิจกรรมขนาดใหญ่กำไรที่มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้น และกำไรที่มีความผันผวนเป็นปัจจัยที่ทำให้กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานมีความสามารถส่วนเพิ่มในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ารายการคงค้าง

Gaver and Austin (1995) ทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายการตามเกณฑ์คงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บริหารกับระดับกำไรที่มีการกำหนดไว้สำหรับการจ่ายโบนัส จากการวิจัยพบว่า ถ้ากำไรก่อนรายการตามเกณฑ์คงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บริหารลดลงต่ำกว่าระดับกำไรขั้นต่ำที่มีการกำหนดไว้สำหรับการจ่ายโบนัส ผู้บริหารจะเพิ่มกำไร โดยใช้รายการตามเกณฑ์คงค้างดังกล่าวเพื่อให้กำไรเพิ่มขึ้นถึงระดับกำไรขั้นต่ำที่มีการกำหนดไว้สำหรับการจ่ายโบนัส แต่ในทางที่ตรงกันข้ามถ้ากำไรก่อนรายการตามเกณฑ์คงค้างสูงกว่าระดับกำไรสูงสุดที่มีการกำหนดไว้สำหรับการจ่ายโบนัส ผู้บริหารจะลดกำไร โดยใช้รายการตามเกณฑ์คงค้างนั้นเพื่อให้กำไรลดลงจนถึงระดับกำไรสูงสุดที่มีการกำหนดไว้สำหรับการจ่ายโบนัส เนื่องจากถึงแม้จะบริหารให้กำไรสูงกว่าระดับกำไรสูงสุดที่มีการกำหนดไว้สำหรับการจ่ายโบนัสก็ไม่มีผลกับ โบนัสที่จะได้รับ และอาจส่งผลให้มีการทบทวน แก้ไขเกณฑ์วัดผลการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการบริหารงานของผู้บริหารเอง ซึ่งผู้บริหรมองว่าการรับรู้รายการตามเกณฑ์คงค้างไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ต่อตัวผู้บริหารเอง จนเท่าที่กำไรก่อนรายการดังกล่าวยังคงสูงกว่าระดับกำไรสูงสุดที่มีการกำหนดไว้สำหรับการจ่ายโบนัส

Heidi Vander Bauwhede Marleen Willekens and Ann Gaeremynck (2003) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของผู้สอบบัญชีกับการบริหารกำไรของกิจการ โดยใช้ข้อมูลจำนวน 352 บริษัท สำหรับช่วงเวลาของข้อมูลที่นำมาใช้คือ ตั้งแต่ ค.ศ.1991-1997 โดยใช้ตัวแบบของ DeAngelo (1994) ในการวัดค่ารายการคงค้างที่ผู้บริหรรควบคุมได้และใช้ Regression Model ในการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่ามีนัยสำคัญที่เชื่อได้ว่าผู้สอบบัญชีที่เชื่อได้ว่าผู้สอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี Big Firm มีแนวโน้มที่จะบริหารจัดการกำไรของกิจการ ลูกค้าให้อย่างน้อยต้องเท่าเดิมหรือลดลงมากกว่าผู้สอบบัญชีในสำนักงานอื่นๆ และกิจการลูกค้าที่เป็นมหาชนจะมีแนวโน้มในการบริหารจัดการกำไรมากกว่ากิจการลูกค้าที่เป็นเอกชน (บริษัทจำกัด)

Myung Seok Park and Byung T.Ro (2004) ศึกษาอิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างกำไรกิจการ กำไรอุตสาหกรรม ระยะเวลาการประกาศผลการดำเนินงานของกิจการและรายการคงค้างที่ผู้บริหรรควบคุมได้ โดยใช้ข้อมูลจำนวน 395 บริษัทใน 57 อุตสาหกรรม สำหรับช่วงเวลาของข้อมูลที่นำมาใช้คือตั้งแต่ ค.ศ.1978-1995 วิธีที่ใช้ในการวัดค่าความสัมพันธ์ใช้ Jones model ในการวัดค่า

รายการคงค้างที่ผู้บริหารควบคุมได้ใช้ Peason correlation เพื่อหาค่าสหสัมพันธ์ของความสัมพันธ์ระหว่างกำไรของกิจการกับกำไรของอุตสาหกรรมและใช้ Regression model ในการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบของคำถามในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่ากิจการที่ความสัมพันธ์ของกำไรกิจการกับกำไรอุตสาหกรรมที่สูงมีแนวโน้มที่ผู้บริหารจะมีการจัดการรายการคงค้างของกิจการมากกว่ากิจการในลักษณะอื่นอีกทั้งจะมีการประกาศผลการดำเนินงานล่าช้ากว่ากิจการในลักษณะอื่นด้วย